

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 (HE 99/2025 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 27.10.2025.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- finanssineuvos, yksikön päällikkö Noora Heinonen, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Outi Luoma-Aho, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Jutta Nieminen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Piia Pekola, valtiovarainministeriö
- aluetalouden päällikkö Virpi Vuorinen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- lääkintöneuvos Lasse Ilkka, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylituotantamatkailija Tapio Isolankila, sosiaali- ja terveysministeriö
- asiantuntija Severi Saarela, sosiaali- ja terveysministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo, vanhusasiavaltuutetun toimisto
- erityisasiantuntija Marjut Vuorela, vanhusasiavaltuutetun toimisto
- sosiaali- ja terveyssihteeri Anni Koivisto, saamelaiskäräjät
- professori Heikki Hiilamo, Helsingin yliopisto
- professori Juho Saari, Tampereen yliopisto
- ryhmäpäällikkö Signe Jauhiainen, Kansaneläkelaitos
- talousjohtaja Kai Ollikainen, Kansaneläkelaitos
- aktuaaripäällikkö Pertti Pykälä, Kansaneläkelaitos
- taloussuunnittelupäällikkö Sami Rapiokallio, Kansaneläkelaitos
- kehittämisasiantuntija Leena Reinikainen, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- yksikön päällikkö Juha Sinnemäki, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- tutkimuspäällikkö Jussi Tervola, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- toimitusjohtaja Timo Löyttyniemi, Valtion Eläkerahasto
- hyvinvointialuejohtaja Sally Leskinen, Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

- ekonomisti Arja Pesonen, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- talousjohtaja Pasi Virtanen, Pirkanmaan hyvinvointialue
- hyvinvointialueen johtaja Marina Kinnunen, Pohjanmaan hyvinvointialue
- toimialuejohtaja Juha Paloneva, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- lääketieteellinen johtaja Ulriika Sundell, A-klinikkasäätiö
- toimitusjohtaja Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- toiminnanjohtaja Juha Mikkonen, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
- vaikuttamistyön asiantuntija Katja Långvik, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- järjestöpäällikkö Aki Siltaniemi, Ensi- ja turvakotien liitto
- pääekonomisti Joel Kuuva, Hyvinvointialue HALI ry
- toiminnanjohtaja Sari Tervonen, Omaishoitajaliitto ry
- pääsihteeri Vertti Kiukas, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- toimitusjohtaja Merja Hirvonen, Suomen Apteekkariliitto ry
- ennustepäällikkö Juho Koistinen, Työn ja talouden tutkimus LABORE
- professori Markus Jäntti

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Svenska Finlands folkting
- tutkimusprofessori Tomi Kyyrä, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Helsingin yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta
- Oulun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta
- Turun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta
- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- Invalidiliitto ry
- Kuluttajaliitto ry
- Suomen Erikoislääkäriyhdistys ry - SELY
- valtiotieteen tohtori Sixten Korkman

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Työeläkevakuuttajat TELA ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Talousarvioesityksen mukaan Suomen talouden toipuminen on ollut hidasta, mutta talouskehityksessä on myönteisiä merkkejä näkyvissä. Talous on kehittynyt heikosti myös Suomen tärkeimmissä kauppakumppanimaissa muun muassa korkotason, Ukrainan sodan ja kauppapoliittisen epävarmuuden vuoksi. Bruttokansantuotteen ennustetaan kasvavan 1,0 prosenttia vuonna 2025 ja 1,4 prosenttia vuonna 2026. Korkotason laskun ja reaaliensioiden nousun ennustetaan lisäävän kulutusta. Inflaatio on hidastunut ja hintojen nousu on myös pysymässä maltillisena.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

Työttömyys on noussut kuluvin vuoden aikana varsin korkealle yksityisen sektorin heikosta suhdanteesta ja julkisen sektorin säästöistä johtuen. Vuonna 2025 työllisyysaste (15—64-vuotiaat) on 71,5 prosenttia ja työttömyysaste 9,4 prosenttia. Suhdannetilanteen parantuessa vuonna 2026 työllisyyden odotetaan kääntyvän kasvuun ja työttömyyden vähenevän asteittain. Vuonna 2026 työllisyysasteen ennustetaan olevan 71,8 prosenttia ja työttömyysasteen 9,0 prosenttia.

Julkisen talouden alijäämä asettuu talousarvion mukaan 4,3 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2025, kun suhdannetilanne jatkuu heikkona ja puolustushankinnat lisäävät menoja. Julkisen talouden tilanteen ennustetaan paranevan, kun sopeutustoimien vaikutukset tulevat pääosin voimaan. Verotulojen kasvu on kuitenkin talousarvion mukaan vaisua ottaen huomioon vuoteen vaikuttavat veronkorotukset. Vuonna 2026 alijäämän ennustetaan kaventuvan 3,6 prosenttiin verokertymän kasvaessa talouden toipuessa, vaikka talouskasvu on edelleen vaimeaa sopeutustoimien ja sosiaalietuuksien matalampien indeksikorotusten vuoksi.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeinä hallituksen tavoitteita parantaa suomalaisten elintäsoa, kääntää Suomen talous kestäväan kasvuun ja taittaa hyvinvointia uhkaava velkaantumiskehitys. Valiokunta painottaa julkisen talouden menojen ja tulojen välisen rakenteellisen epätasapainon vähentämisen ja työllisyyden parantamisen tärkeyttä toimivien hyvinvointipalvelujen ja hyvinvointiyhteiskunnan turvaamiseksi. Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että julkisen talouden kestävyiden lisäämisen rinnalla tulisi huolehtia myös sosiaalisen kestävyiden turvaamisesta ja arvioida julkisen talouden vahvistamiseen lyhyellä aikavälillä tähtäävien sopeutustoimien vaikutukset ihmisten hyvinvointiin, työkykyyn, luottamukseen ja yhteiskunnan koheesioon, joiden rapautuminen voi pitkällä aikavälillä lisätä julkisia menoja ja heikentää talouskasvun edellytyksiä.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan pääluokan loppusumma talousarvioesityksessä on noin 14,8 miljardia euroa, mikä on noin 0,5 miljardia euroa pienempi kuin kuluvin vuoden varsinaisessa talousarviossa. Hallinnonalan määrärahoista käytetään eläkemenoihin noin 37 prosenttia, perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen sekä perustoimeentulotukeen noin 29 prosenttia, työttömyysturvaan noin 14 prosenttia, sairausvakuutukseen noin 12 prosenttia, sosiaali- ja terveydenhuollon tukemiseen noin 2 prosenttia sekä avustuksiin terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen noin 2 prosenttia. Muihin pääluokan lukuihin käytetään kuhunkin 0,4—1,0 prosenttia pääluokan määrärahoista.

Talousarvioesityksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan merkittävimmät toimintaympäristön muutokset liittyvät hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden haasteisiin sekä talous- ja työllisyyskehityksen vaikutuksiin palvelutarpeissa ja etuuksien käytössä. Toimintaympäristön merkittävimmät riskit pidemmällä aikavälillä liittyvät väestön ikääntymiseen sekä hyvinvoinnin sosioekonomisen ja alueellisen eriarvoistumisen kasvuun.

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan suurimpia määrärahatarvetta vähentäviä muutoksia vuonna 2026 ovat opiskelijoiden siirtyminen yleisen asumistuen piiristä opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta rahoitetulle opintotuen asumislisälle, toimeentulotuen kokonaisuudistus sekä 50 miljoonan euron kertaluonteinen toimintamenosäästö Kansaneläkelaitokselle. Valiokun-

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

ta pitää myönteisenä, että vaikeasta taloustilanteesta huolimatta talousarvioesitykseen sisältyy myös panostuksia eriarvoisuuden vähentämiseen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Määrärahoja vuonna 2026 lisääviä toimia ovat muun muassa hallituksen määräaikaiseen investointiohjelmaan sisältyvä Kela-korvausten uudistamisen kokeilu yli 65-vuotiaille, nuorten huumekuolemien ehkäisyyn ja C-hepatiitin eliminointiin tähtäävät hankkeet, turvakotitoiminnan saavutettavuuden kehittäminen, äitiysavustuksen korottaminen sekä lastensuojelun hybridimallin kehittäminen ja käynnistäminen.

Perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen, perustoimeentulotukeen ja eräisiin palveluihin esitetään noin 4,3 miljardia euroa, joka on 419 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahan tarvetta pienentää erityisesti opiskelijoiden siirtyminen yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin (-219 milj. euroa) ja toimeentulotuen kokonaisuudistus (-57 milj. euroa).

Elatustukijärjestelmää uudistetaan vahvistamalla elatusavun ensisijaista asemaa lapsen elatuksen turvaajana, mikä vähentää elatustukimenoja 3 miljoonalla eurolla. Äitiysavustuksen rahasummaa ja äitiyspakkauksen arvoa kasvatetaan 40 eurolla 210 euroon 1.4.2026 lukien, mikä lisää määrärahatarvetta noin 1,3 miljoonalla eurolla vuonna 2026.

Talousarvioesitykseen ei edellisistä vuosista poiketen sisälly suuria muutoksia työttömyysturvaan. Työttömyysturvaan esitetään 2,1 miljardia euroa, joka on 183 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2025. Muutos aiheutuu pääosin hallitusohjelman mukaisten uudistusten vaikutuksista sekä työttömien määrän arvioidusta kasvusta. Talousarvioesitykseen sisältyvän työttömyysturvaseuraamusten kiristämisen työnhaun tai työvoimapalveluihin osallistumisen laiminlyönnistä arvioidaan vähentävän työttömyysetuuksien valtion rahoitusosuutta sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa 28,1 miljoonalla eurolla ja lisäävän asumis- ja toimeentulotukimenoja arviolta yhteensä 24,1 miljoonalla eurolla. Lisäksi työttömyysturvassa otetaan käyttöön uusi yleistuki ja työmarkkinatuki- ja peruspäiväraha järjestelmät lakkautetaan. Yleistuen tarveharkinnan ja osittaisen yleistuen vanhempien tulorajan muutosten arvioidaan laskevan etuuskuluja 2,5 miljoonaa euroa. Säästöstä 1,8 miljoonaa euroa kohdistuu valtion rahoitusosuuteen ja 0,7 miljoonaa euroa kuntien rahoitusosuuteen.

Sairausvakuutukseen esitetään 1,8 miljardia euroa, joka on 82 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2025. Yli 65-vuotiaiden Kela-korvauksiin perustuvaan valtakunnalliseen valinnanvapauskokeiluun kohdennetaan valtion rahoitusosuutena 44,5 miljoonaa euroa. Yleis- ja erikoislääkärin vastaanotokäynnistä maksettavaa Kela-korvausta alennetaan 30 eurosta 8 euroon, mikä vähentää valtion rahoitusosuutta 29,2 miljoonalla eurolla. Muutokset eivät kohdistu Kela-korvauksiin hallituskaudella tehtyihin laajennuksiin (mm. hedelmöityshoidot, suun terveydenhuolto, gynekologin vastaanotto ja fysioterapia) tai 65 vuotta täyttäneiden valinnanvapauskokeiluun. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhteensä hallituksen investointiohjelma on varattuna Kela-korvausten laajennuksen valtion rahoitusosuuteen yhteensä noin 300 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa vakuutettujen rahoitusosuus (48,6 %) huomioon ottaen yhteensä noin 550 miljoonan euron kokonaisrahoitusta Kela-korvauksiin.

Sairausvakuutuksen määrärahoihin vaikuttavat myös lääkkeiden ehdolliseen korvattavuuteen liittyvien palautusmaksujen ohjaaminen valtiolle. Lääkkeiden ehdolliseen korvattavuuteen liitty-

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

vää lääkeyritysten palautusmaksuarviota korotetaan 90 miljoonaan euroon, mikä vähentää valtion rahoitusta 15,4 miljoonaa euroa. Lisäksi palautusmaksut ohjataan jatkossa täysimääräisesti sairausvakuutusrahastoon alentamaan valtion rahoitusosuutta sairaanhoitovakuutuksen menoista eli valtion noin 46 miljoonan euron osuuden lisäksi myös vakuutettujen noin 44 miljoonan euron osuus kohdennetaan valtiolle. Muutos keventää valtion maksutaakkaa, mutta vastaavasti palautusmaksut eivät enää kevennä vakuutettujen maksutaakkaa. Ehdotuksen johdosta vakuutettujen sairaanhoitomaksun laskennallinen korotustarve on 0,03 prosenttiyksikköä.

Eläkkeisiin ehdotetaan 5,5 miljardia euroa, joka on 24 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Menot vähenevät erityisesti tarvearvion pienentymisen ja eläkeläisten asumistukeen tehtyjen muutosten seurauksena. Yrittäjän työeläketulon tarkistamiseen ehdotetaan muutoksia vuodesta 2026 alkaen. Vuosina 2023—2025 aloittaneille yrittäjille säädetään sama 4 000 euron korotusraja kuin muille yrittäjille ensimmäisiin työtulotarkastuksiin vuosille 2026—2028. Muutos nostaa valtion osuutta yrittäjän eläkemenosta 15 miljoonalla eurolla. Veteraanien tukemiseen esitetään 89,3 miljoonaa euroa, joka on noin 33,8 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2025. Määrärahatason lasku aiheutuu veteraanien määrän vähenemisestä.

Hyvinvointialueiden järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen tukemiseen ehdotetaan kohdennettavan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta noin 331 miljoonaa euroa, joka on noin 27 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Yliopistotasoiseen sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimukseen ehdotetaan 40 miljoonaa euroa. Osana hallitusohjelman mukaista sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kokonaisuutta ehdotetaan C-hepatiitin eliminointiin noin 10 miljoonaa euroa ja nuorten huumekuolemien ehkäisyyn 7,4 miljoonaa euroa, josta 1 miljoona euroa kohdennetaan STEA-avustusten kautta yhdistyksille ja järjestöille. Lastensuojelun hybridimallin käynnistämiseen ehdotetaan 0,5 miljoonaa euroa. Turvakotitoiminnan rahoitukseen ehdotetaan yhteensä 31 miljoonaa euroa, jossa on lisäystä noin 3,5 miljoonaa euroa turvakotipaikkaverkoston ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Ylioppilaiden terveydenhoitosätiön toteuttamaan opiskeluterveydenhuoltoon ehdotetaan valtion rahoitusta 73,3 miljoonaa euroa, josta 1 miljoonaa euroa on määräaikaista opiskelijoiden mielenterveydenpalvelujen tukemiseen kohdennettavaa avustusta. Määrärahassa on huomioitu terapiatakuuta koskien noin 0,6 miljoonan euron lisäys. Matalan kynnyksen mielenterveysavun ja -palvelun kehittämishankkeisiin ehdotetaan 2 miljoonan euron määrärahaa ja itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpanoon 0,3 miljoonaa euroa.

Lääkäri- ja lääkintähelikopterien lentotoiminnan tuottamiseen ehdotetaan noin 41 miljoonaa euroa kohdistettavaksi valtionavustuksena FinnHEMS Oy:lle. Ehdotuksessa on lisäystä 2 miljoonaa euroa johtuen tukikohtaverkoston laajentumisen aiempia arvioita suuremmista kustannuksista ja toisaalta vähennystä 1,4 miljoonaa euroa yhtiön arvonnalisäverotukselliseen asemaan liittyvän uudelleenarvioinnin seurauksena.

Terveyden ja toimintakyvyn edistämiseen ehdotetaan noin 59,6 miljoonaa euroa, joka on 0,15 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Osana hallitusohjelman mukaista investointiohjelmaa jatketaan ikäihmisten toimintakyvyn, kotona pärjäämisen ja omaishoitajien tukemista 6,5 miljoonan euron määrärahalla. Lisäksi nuoriin kohdistuvaan erityiseen huolenpitoon ehdotetaan 2,5 miljoonaa euroa ja huumevalistustyöhön 0,5 miljoonaa euroa.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

Hyvinvointialueiden talous

Hallituksen esityksessä hyvinvointialueiden yleiskatteiseen rahoitukseen ehdotetaan vuodelle 2026 yhteensä noin 27,1 miljardia euroa. Tästä sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus on noin 26,6 miljardia euroa ja pelastustoimen laskennallinen rahoitus on noin 589,8 miljoonaa euroa.

Hyvinvointialueiden rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain koko maan tasolla huomioimalla ennakoitu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvu, kustannustason nousu sekä hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat lainsäädäntömuutokset. Yleiskatteinen rahoitus kasvaa noin 0,9 miljardia euroa verrattuna vuoden 2025 varsinaiseen talousarvioon. Esityksen perustelujen mukaan kasvu selittyy pääosin vuoden 2026 kustannustasoon siirtymisellä. Hyvinvointialueiden rahoituksen indeksikorotus on 3,25 % vuonna 2026, ja se lisää hyvinvointialueiden rahoitusta noin 853 miljoonaa euroa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen arvioitu vuosittainen kasvu lisää rahoitusta noin 248 miljoonaa euroa vuonna 2026.

Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat lainsäädännön muutokset vähentävät talousarvioesityksen mukaan hyvinvointialueiden rahoitusta nettomääräisesti noin 74,5 miljoonaa euroa vuoden 2025 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Vähennyksinä rahoituksen tasoon vaikuttavia tehtävämuitoksia ovat henkilöstömitoituksen kehittäminen teknologiaa hyödyntäen ja teknologian hyödyntäminen kotihoidossa (50,9 milj. euroa), sairaaloiden ja päivystysten erikoissairaanhoidon työnjakoon liittyvä säästön kasvu (23,4 milj. euroa), vammaispalvelulain soveltamisalan muutos ja tarkentaminen (nettovaikutus 13,8 milj. euroa), niin sanotun demokratiarahan vähentäminen (5 milj. euroa) sekä ajokorttitarkastuksien rajaaminen julkisen palveluvalikoiman ulkopuolelle (3,2 milj. euroa) ja terveystarkastusten uudistaminen (n. 2,6 milj. euroa), kuntouttavan työtoiminnan aktivointisuunnitelmien hallinnollinen keventäminen (1,6 milj. euroa) sekä käyttämättä jääneen palvelumaksun korotus (1,5 milj. euroa). Mainitut vähennykset ovat yhteensä 102 miljoonaa euroa. Rahoituksen lisäyksinä on esityksen mukaan huomioitu muun muassa omais- ja perhehoidon palkkiotason nostaminen (15,8 milj. euroa) sekä tietoaaineistojen käsittelyn laajentaminen tietolupaviranomaiselta muille toimijoille (nk. toisiolaki, 1 milj. euroa).

Vuoden 2026 siirtymätasaukset vähentävät rahoitusta noin 25 miljoonaa euroa. Vuonna 2025 vähennys on ollut 67 miljoonaa euroa.

Hyvinvointialueiden rahoituslain (617/2021, jäljempänä rahoituslaki) 11 §:n mukaiseen hyvinvointialueiden lisärahoitukseen on varattu 1 miljoonaa euroa.

Valiokunta toteaa, että hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa hyvin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Alueet myös aloittivat toimintansa erilaisista taloudellisista lähtökohdista. Vuonna 2023 rahoituksen taso perustui alueittain kokonaan kunnilta siirtyneisiin kustannuksiin ja laskennallisen valtion rahoituksen tasossa ja alueen kunnilta siirtyneissä kustannuksissa oli isojakin eroja. Osa alueista oli myös toiminut jo aiemmin maakuntatasoisesti, kun toiset hyvinvointialueet muodostuivat useammasta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjätahosta. Aluekohtaiseen rahoitukseen vaikuttaa myös rahoitusmalliin siirtymisen porrastus ja siirtymätasaukset.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

Alueiden taloudessa on havaittavissa positiivista kehitystä, mutta alueellinen eriytymiskehitys jatkuu edelleen. Vuoden 2024 tilinpäätökset olivat noin 1,1 miljardia euroa alijäämäisiä ja alueiden yhteenlaskettu kumulatiivinen alijäämä nousi 2,4 mrd. euroon. Alueelliset erot sekä kustannuskehityksessä että tuloksessa olivat suuret. Lähes kaikilla alueilla (pois lukien Helsinki ja Länsi-Uusimaa) täyttyi vähintään yksi arviointimenettelyn kriteeri. Arviointimenettelyt käynnistettiin kolmella alueella (Itä-Uusimaa, Keski-Suomi, Lappi) kesäkuussa 2025.

Vuoden 2025 talousarvioiden perusteella alueiden yhteenlasketun tuloksen odotettiin kääntyvän selvästi ylijäämäiseksi (240 miljoonaa euroa). Kehityksen taustalla on saadun selvityksen mukaan alueiden muutosohjelmien toimeenpanon eteneminen ja toisaalta valtion rahoituksen tasokorotus. Vuoden 2025 rahoitukseen tehtiin ensimmäinen jälkikäteistarkistus (1,4 miljardia euroa), joka pohjautui vuoden 2023 toteutuneisiin kustannuksiin. Yhteensä valtion rahoitus kasvoi vuodelle 2025 noin 2,2 miljardia euroa (9,0 %). Viiden alueen talousarviot olivat kuitenkin edelleen selvästi alijäämäisiä.

Vaikka vuoden 2025 tilinpäätösennusteisiin ja vuoden 2026 näkymään liittyy huomattavaa epävarmuutta ja on mahdollista, että aluekohtaisesti tilanne vielä muuttuu loppuvuonna, valiokunta esittää vakavan huolen siitä, että alueiden talouden tilanne on kehittynyt edelleen erisuuntaisesti ja ääripäiden erot syvenevät entisestään. Osalla alueista tilanne on parantunut ja osalla heikentynyt suhteessa talousarvioihin. Yhteensä 10 aluetta ennakoi saadun selvityksen mukaan alijäämäistä tulosta. Tilinpäätösennusteiden toteutuessa kumulatiivinen alijäämä olisi 2,2 miljardia euroa. Erityisesti suuria alijäämiä tehneillä alueilla rahoituksen jälkikäteistarkistus ei kata toteutuneita alijäämiä täysimääräisesti, mikä osaltaan on vaikuttanut alueiden eriytymiskehitykseen.

Kustannusten kasvu on vuoden 2025 tilinpäätösennusteiden perusteella noin 3,2 prosenttia. Saadun selvityksen mukaan voikin todeta, että kustannusten kasvu näyttäisi tasaantuneen noin 3 prosenttiin vuosina 2024 ja 2025 hyvin poikkeavan vuoden 2023 jälkeen, jolloin kustannukset kasvoivat noin 12 prosenttia. Voimakkaaseen kustannuskehitykseen vaikuttivat tuolloin erityisesti palkkaratkaisu, ostopalvelujen hinnankorotukset, vuokratyövoiman käyttö sekä vuokratilustusten kasvu.

Valtiovarainministeriö on valmistellut hyvinvointialueiden taloutta koskevaan sääntelyyn väliaikaista täydennystä, jonka mukaan hyvinvointialueet voisivat saada tietyillä edellytyksillä lisääikää kertyneen alijäämän kattamiseen. Valiokunta pitää esitystä välttämättömänä ja kiirehtii sen valmistelua, jotta sillä voitaisiin tosiasiassa vaikuttaa alueiden vaikeaan taloustilanteeseen.

Valiokunta toteaa, että nykyinen rahoitusmalli on eri alueilla laajasti koettu myös muutoin monilta osin toimimattomaksi ja ongelmalliseksi. Valiokunnan asiantuntijakuulemisen perusteella rahoitusmalli on osoittautunut epäoikeudenmukaiseksi ja sen on todettu perustuvan joiltain osin virheellisiin tietoihin. Valtion yleiskatteisen rahoituksen määräytymisperusteet muodostavat saadun selvityksen mukaan hyvinvointialueille tilivuodelle 2026 jälleen noin 190 miljoonan euron ylimääräisen kustannusten leikkauspaineen, joka johtuu kustannustason muutoksen laskennassa käytettävästä hyvinvointialueindeksin laskentatavasta. Hyvinvointialueiden hintaindeksi ei vastaa todellista kustannustason nousua muun muassa siksi, että se on sidottu yleiseen ansiotasoon eikä huomioi sosiaali- ja terveydenhuollon palkkaratkaisuja. Asiantuntijakuulemisissa nousi esiin myös siirtymätasauksen laskentaan liittyvät rahoitusmallin toimintalogiikan ongelmat. Ra-

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

hoituksen jälkikätestarkistuksen osalta todettiin sen osin korjaavan rahoitusta kahden vuoden viiveellä, mutta esimerkiksi vuoden 2026 toteumien tarkistuksessa vuonna 2028 huomioidaan ai-noastaan 80 prosenttia toteutuneiden kustannusten ja myönnetyn rahoituksen erotuksesta. Kor-jaavat toimet edellyttäisivät asiantuntijakuulemisten mukaan järjestelmään myös lisärahoitusta. Vaikka valtion rahoitus kokonaisuudessaan kasvaa, se ei vastaa palvelujen tarpeiden kasvua. Kri-tiikkiä esitettiin myös siihen, että hyvinvointialueiden tehtävämuutoksia koskevien lainsäädäntö-muutosten yhteydessä muutosten taloudellisia vaikutuksia ei arvioida realistisesti.

Rahoituslakiin on tehty sen voimassa olon aikana eräitä muutoksia ja parhaillaan on valmisteilla hallituskauden kolmas rahoituslakia koskeva muutospaketti. Valiokunta painottaa, että pienem-pien rahoituslain uudistusten lisäksi on välttämätöntä viipymättä analysoida aluekohtaisesti ra-hoituksen eriytymisen syyt ja seuraukset sekä arvioida analyysin perusteella, miten tarveperus-taista rahoitusta ja sen laskentatiedon laatua tulee kokonaisuudessaan kehittää luotettavaksi ja oi-keudenmukaiseksi, jotta voidaan turvata koko Suomen väestölle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelut myös tulevaisuudessa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nostettiin esiin myös viimeaikainen oikeuskäytäntö, joka liittyy yhtäältä hyvinvointialueiden talouden tasapainottamisen ja toisaalta perusoikeuksien tur-vaamisen väliseen ristiriitaan. Valiokunta korostaa julkisen talouden tasapainottamisen tärkeyt-tä, mutta se tulee tehdä oikeudenmukaisesti ja siten, että lakisääteiset palvelut voidaan turvata kaikilla alueilla. Hyvinvointialueisiin kohdistuvassa valtion ohjauksessa sekä säädösvalmistelus-sa tulee huomioida tasapainoisesti yhtenä kokonaisuutena sekä toiminta että talous. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että hyvinvointialueiden tehtävämuutoksia koskevissa esityksissä arvioi-daan budjettiteknisen arvioinnin sijaan realistisesti ehdotusten tosiasialliset taloudelliset vaiku-tukset hyvinvointialueiden toimintaan.

Valtion korvaus sosiaali- ja terveydenhuollon erikoistumiskoulutukseen

Esityksessä ehdotetaan valtion korvausta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumis-koulutukseen pienennettäväksi kertaluontoisesti 15 miljoonaa euroa ja tuottavuussäästöinä 3,1 miljoonaa euroa eli yhteensä 18,1 miljoonaa euroa verrattuna vuoteen 2025. Vuonna 2026 kor-vaus on esityksen mukaan yhteensä 89,9 miljoonaa euroa, kun se vuonna 2025 oli yhteensä 108 miljoonaa euroa eli vähennys on lähes 17 prosenttia.

Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta vähennettäisiin 15,7 miljoonaa euroa, rajatun lääkkeen-määräämisen erikoispätevyyteen johtavasta koulutuksesta vähennettäisiin 0,1 miljoonaa euroa, sosiaalihuollon ammattihenkilöiden yliopistollisesta erikoistumiskoulutuksesta vähennettäisiin 0,3 miljoonaa euroa ja sosiaali- ja terveystalouden ammattikorkeakoulututkintoihin sisältyvästä am-mattitaitoa edistävästä harjoittelusta vähennettäisiin noin 2 miljoonaa euroa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on noussut esille, että lääkäriskoulutuksen rahoitus on jo nykyisellään alimitoitettu ja ristiriidassa koulutusmäärien kasvun kanssa. Erityisen ongelmalli-nen tilanne on erikoislääkärikoulutuksessa. Erikoislääkäreistä on pulaa useilla erikoisaloilla. Määrärahojen lasku todennäköisesti vaikeuttaa edelleen lääkäreiden ja hammaslääkäreiden pe-rus- ja erikoistumiskoulutusta. Valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn huoleen eri-koistumiskoulutuksen rahoituksen vähentämisestä. Koulutusinfrastruktuuri muodostuu pääosin

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

kiinteistä kustannuksista, joissa ei ole mahdollisuutta nopeisiin korjausliikkeisiin. Käytännössä tämä tarkoittaisi yleislääketieteen ja erikoissairaanhoidon erikoislääkärikoulutettavien sekä lääkärin perustutkintoharjoittelijoiden määrän merkittävää vähentämistä. Erikoistuvien lääkäreiden työpanoksella myös katetaan keskeinen osa palvelujärjestelmän päiväaikaisesta ja päivystysaikaisesta hoitotoiminnasta, jolloin siitä supistaminen tarkoittaa samalla paitsi koulutettavien määrän vähenemistä myös rahoituksen vähenemistä potilaiden hoidosta. Erikoislääkärikoulutukseen osoitetun valtion rahoituksen supistaminen merkitsee siten hyvinvointialueiden rahoitukseen vajetta, joka kasvattaa kustannuksia palvelujärjestelmälle. Valiokunta toteaa, että valtioneuvoston on välttämätöntä seurata ja arvioida vähennyksen seurauksia suhteessa sen todellisiin vaikutuksiin hyvinvointialueiden rahoitukseen, koulutetun ammattihenkilöstön riittävyteen (erityisesti päivystysaikana) sekä palvelujen saatavuuteen sekä tarvittaessa ryhdyttävä korjaaviin toimiin.

Saamenkielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen

Talousarvioesityksessä osoitetaan määrärahaa valtionavustuksiin muun muassa saamenkielisten ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi. Määrärahaa saa käyttää enintään 0,56 miljoonaa euroa valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointialueille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen määräaikaiseen kehittämishankkeeseen ja enintään miljoona euroa valtionavustuksen maksamiseksi Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueiden ruotsinkielisten palvelujen määräaikaiseen kehittämishankkeeseen. Valiokunta pitää kyseisiä valtionavustuksia tärkeinä kielivähemmistöjen palvelujen turvaamiseksi.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen osalta huomiota saamelaiskäräjien valiokunnan asiantuntijakuulemisissa esiin tuomaan huoleen siitä, että saamelaisten ja Suomen valtion välistä totuus- ja sovintokomissiotyötä tukemaan vuonna 2022 perustetun Saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikön (Uvjj - Uvjä - Uvja) toiminta on päättymässä kesällä 2026, sillä toimintaan ei ole esitetty määrärahaa vuoden 2026 talousarvioesityksessä. Saamelaiskäräjät toivat huolenaan esiin myös sen, että saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointialueille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi vuodesta 2002 maksetun valtionavustuksen käyttötarkoitus on muutettu vuoden 2026 talousarvioesitykseen siten, että valtionavustusta maksetaan saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen määräaikaiseen kehittämishankkeeseen. Valiokunta painottaa, että mainituista muutoksista huolimatta saamenkieliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut on turvattava jatkossakin lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Valtionavustuksilla rahoitetut määräaikaiset kehittämistoimet täydentävät hyvinvointialueilla olevia lakisääteisiä tehtäviä sekä velvoitteita sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa, mutta ovat lakisääteisistä tehtävistä erillisiä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin huolenaiheena esiin se, että ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuden turvaamisessa on nykyään merkittäviä haasteita erityisesti alueilla, joilla ruotsi on vähemmistökieli. Haasteet johtuvat ongelmista ruotsin kielen taitoisen hoitohenkilökunnan saatavuudessa, ruotsinkielisten palveluiden suunnitteluun ja järjestämiseen liittyvistä puutteista sekä hyvinvointialueiden tiukasta taloustilanteesta. Valiokunta kiinnittää huomiota hyvinvointialueiden velvoitteisiin turvata ruotsinkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut alueillaan ja pitää tärkeänä seurata kielellisten oikeuksien toteutumista palveluissa.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

Ikääntyneiden henkilöiden palvelut

Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että osana hallitusohjelman mukaista investointiohjelmaa jatketaan ikäihmisten toimintakyvyn, kotona pärjäämisen ja omaishoitajien tukemista 6,5 miljoonan euron määrärahalla. Ikääntyneiden ja omaishoitajien terveyden ja toimintakyvyn edistämiseksi voidaan ennalta ehkäistä erilaisia loukkaantumis- ja sairastumisriskejä ja vaikuttaa sitä kautta ikääntyneiden palvelutarpeisiin.

Valiokunta korostaa omaishoidon merkitystä paitsi inhimillisenä hoitomuotona myös keinona hillitä julkisen talouden kustannusten kasvua. Valiokunta pitääkin myönteisenä sitä, että talousarvioehdotuksessa omaishoidon tukeen osoitetaan lisärahoitusta 15,8 miljoonaa euroa siten, että vuoden 2026 alusta alkaen omaishoidon alin palkkio nousee 472,15 eurosta 530 euroon kuukaudessa. Valiokunta pitää hyvänä myös sitä, että sopimuksen tehneillä omaishoitajilla säilyy verotuksessa työhuonevähennysoikeus, vaikka siitä palkansaajien osalta luovutaan vuoden 2026 alusta alkaen. Jatkossa valiokunta pitää tärkeänä seurata omaishoidon tukeen osoitettavan valtionavustuksen lisäyksen kohdentamista hyvinvointialueilla, jotta voidaan arvioida, kohdentuuko lisärahoitus tosiasiallisesti omaishoidon tuen palkkioihin. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä arvioida myös omaishoidon tukeen sekä omaishoitajien jaksamisen ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä jatkokehittämistarpeita siten, että omaishoidon tuen kannustavuutta voidaan parantaa.

Talousarvioehdotuksen mukaan ikääntyneiden palveluihin kohdistuu teknologian hyödyntämiseen liittyviä kustannussäästöjä. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tehtävälainsäädännön muutosten myötä teknologiaa on tarkoitus hyödyntää kotihoidon palveluissa ja lisäksi välitöntä asiakastyötä korvaavan teknologian käytöllä on tarkoitus mahdollistaa henkilöstömitoituksen pienentäminen (enintään 0,04 työntekijällä asiakasta kohti) iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa. Toteutuneen henkilöstömitoituksen on kuitenkin aina oltava vähintään 0,6 työntekijää asiakasta kohti. Teknologian hyödyntämiseen liittyvien tehtävälainsäädännön muutosten johdosta hyvinvointialueiden yleiskatteista rahoitusta vähennetään talousarvioehdotuksen mukaan 50,9 miljoonaa euroa vuonna 2026.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esille huoli siitä, että ikääntyneiden palvelujen (mm. kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon) saatavuus on heikentynyt useana peräkkäisenä vuonna. Vaikka teknologian hyödyntämiseen suhtauduttiin lähtökohtaisesti myönteisesti, tuotiin myös esiin, että ikääntyneiden palveluihin suunnatun rahoituksen vähentäminen teknologian käyttöön vedoten ei ole perusteltua ottaen lisäksi huomioon sen, että uusien teknologisten ratkaisujen käyttöönotto aiheuttaa pikemminkin lisärahoitustarvetta käyttöönottovaiheessa.

Valiokunta pitää välttämättömänä ikääntyneiden palvelujen kehittämistä ja uudistamista siten, että palveluja voidaan tuottaa paitsi laadukkaasti myös kustannustehokkaammin ottaen huomioon ikääntyneiden kasvava määrä ja hoivan tarpeen lisääntyminen tulevana vuosina. Palvelujärjestelmän kantokyvyn säilyttämiseksi on etsittävä uudenlaisia ratkaisuja, joilla voidaan hillitä kustannusten kasvua, mutta turvata ikääntyneille muun muassa riittävät kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivan palvelut. Ikääntyneiden palvelujen saatavuuteen liittyen valiokunta kiinnittää huomiota myös tarpeeseen turvata kaikille iäkkäille mahdollisuus hankkia ja ylläpitää digitaitoja, jotta sähköinen asiointi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa on mahdollista ja turvallista.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

Valiokunta pitää edellä todettuun liittyen tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollossa kehitetään ratkaisuja, joissa teknologiaa voidaan hyödyntää asiakkaiden hoivassa ja hoidossa. Valiokunnan asiantuntijakuulemissa esiin tuotuun viitaten valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että jatkossa teknologisten ratkaisujen hyödyntämisen osalta on tärkeää seurata ja arvioida uudistusten vaikutuksia asiakkaiden ja potilaiden asemaan, palveluihin pääsyyn, henkilöstömitoitukseen sekä hyvinvointialueiden talouteen.

Valiokunta pitää myönteisenä Kela-korvauksiin perustuvan valtakunnallisen valinnanvapauskokeilun tavoitetta edistää 65 vuotta täyttäneiden hoitoon pääsyä yleislääkärille. Viitaten asiasta antamaan mietintöönsä (StVM 10/2025 vp) valiokunta pitää tärkeänä seurata ja arvioida jatkossa kokeilun tuloksia sekä valinnanvapausmallin vaikuttavuutta hoitoon pääsyssä. Valiokunta pitää myös tärkeänä hyödyntää jatkossa kokeilun tuloksia hoitoon pääsyn edistämisessä sekä palvelujen vaikuttavuuden kehittämisessä.

Etuusmuutosten yhteisvaikutukset

Osana laajempaa sosiaaliturvauudistusta toimeentulotukilakia on tarkoitus uudistaa niin, että toimeentulotuen hakijalla on aiempaa vahvempi velvoite hakea ensisijaisia etuuksia. Lisäksi 150 euron ansiotulovähennys poistetaan, vähäiset tulot ja avustukset otetaan huomioon kokonaisuudessaan ja toimeentulotuen perusosaa alennetaan. Toimeentulotuen tasoon vaikuttavia muutoksia ovat ansiotulovähennyksen poisto ja toimeentulotuen perusosan tasomuutos. Vuositasolla toimeentulotukiudistuksen arvioidaan vähentävän perustoimeentulotukimenoja 188 miljoonaa euroa, lisäävän työttömyysturvamenoja 148 miljoonaa euroa ja lisäävän verotuloja 30 miljoonaa euroa, jolloin uudistuksella on yhteensä 70 miljoonan euron julkista taloutta vahvistava vaikutus.

Toimeentulotukiudistuksen lisäksi talousarvioesitykseen ei sisälly muita sosiaaliturvan tasoon merkittävästi vaikuttavia muutoksia. Tällä hallituskaudella on kuitenkin aikaisempien talousarvioesitysten yhteydessä tehty useita sosiaaliturvan tasoon kohdistuneita muutoksia, joiden tavoitteena on ollut alentaa valtion menoja sekä lisätä sosiaaliturvajärjestelmän kannustavuutta ja yksinkertaisuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on arvioinut vuosittain etuusmuutosten yhteisvaikutuksia ja tuoreen syksyllä 2025 julkaistun arvion (Arvio hallituksen sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksista toimeentulotuen käyttöön ja tulonjakoon. STM 2025) mukaan vuosina 2024—2025 tehdyt sosiaaliturvaleikkaukset ovat kohdistuneet toimeentulotukea saaneisiin aikaisemmin arvioitua enemmän ja toimeentulotuki on kompensoinut aikaisemmin arvioitua vähemmän muiden etuuk-sien leikkauksia. Toimeentulotukea saaneista arviolta yli 80 prosentilla käytettävissä olevat tulot laskivat vuosien 2024—2025 muutosten seurauksena. Syksyllä 2024 tehdyn arvion mukaan vuosina 2024—2025 tehtyjen muutosten arvioitiin kasvattavan pienituloisuusastetta 1,7 prosenttiyksiköllä, mutta tuoreen arvion mukaan pienituloisuusaste kasvaisi toimeentulotukeen tehtävä uudistus huomioon ottaen 2,2 prosenttiyksikköä.

Valiokunta kiinnittää erityisesti huomioita siihen, että lasten pienituloisuusaste kasvaa aiempaa arvioitua enemmän. Syksyllä 2024 tehdyn arvion mukaan vuosien 2024—2025 lakimuutokset arvioitiin kasvattavan lasten pienituloisuusastetta 1,3 prosenttiyksiköllä, mutta tuoreen arvion mukaan lakimuutosten vaikutus lasten pienituloisuusasteeseen olisi 2,7 prosenttiyksikköä ja toi-

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

meentulotuki uudistus huomioon ottaen 3 prosenttiyksikköä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan suhteellisen köyhyyden lisääntymisen ohella myös lasten kokema köyhyys on lisääntynyt. Tilastokeskuksen mukaan kymmenen prosenttia 0—15-vuotiaista suomalaislapsista koki aineellista puutetta vuonna 2024, kun niiden osuus oli alle neljä prosenttia vuonna 2021 (Tilastokeskus 16.5.2025. Joka 10. lapsi koki aineellista puutetta vuonna 2024). Valiokunta painottaa, että lapsiköyhyydellä on tutkimusten mukaan merkittäviä pitkäkestoisia ja jopa ylisukupolvisia kielteisiä hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia. Lisäksi valiokunta korostaa, että Suomi on osana Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria ja EU:n lasten oikeuksien strategiaa asettanut kansalliseksi tavoitteekseen vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden määrää vuoteen 2030 mennessä 100 000 henkilöllä, joista vähintään kolmasosan tulisi olla alle 18-vuotiaita. Pienituloisuusastetta lisäävät sosiaaliturvan muutokset vaikeuttavat tavoitteen toteuttamista.

Etuusmuutosten yhteisvaikutusten arvioinnissa ei ole otettu huomioon käyttäytymisvaikutuksia kuten työllistymistä. Pelkästään vuoden 2024 talousarvioesitykseen sisältyneiden työttömyysturvavakuutusmuutosten arvioitiin lisäävän työllisyyttä noin 90 000 hengellä ja vahvistavan julkista taloutta 2,1 miljardilla eurolla. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vallitsevasta suhdanteesta ja heikosta työllisyystilanteesta johtuen sosiaaliturvamuutoksilla tavoitellut työllisyysvaikutukset eivät ole toteutuneet. Valiokunta toteaa, että vaikean työmarkkinatilanteen vuoksi etuuksiin tehdyt leikkaukset saattavat merkitä toimeentulon alenemista etuudensaajille ja laskusuhdanteen aikana tehdyillä sosiaaliturvaleikkauksilla voi valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan olla kielteisiä vaikutuksia kulutukseen, työllisyyteen ja työttömyyden kestoon.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön laatimassa muistiossa (VN VN/8915/2024, 22.9.2025) on myös arvioitu työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevien muutosten, työttömyysturvaseuraamusten ja toimeentulotuen muutosten sekä yleistuen yhteisvaikutuksia. Muutosten vaikutukset riippuvat tuen saajien käyttäytymisestä, viranomaisten toiminnasta ja palveluiden tarjoamasta tuesta sekä työllisyystilanteesta. Työttömyysturvaseuraamusten muutoksen arvioidaan lisäävän työssäolovelvoitteita. Toimeentulotuen ehdotettavat muutokset vahvistavat tuen viimesijaisuutta, mutta työttömyysturvaseurauksesta kiristäminen voi johtaa siihen, että aiempaa useampi menettää oikeuden ensisijaiseen etuuteen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että jo tehtyjen ja suunnitteilla olevien sosiaaliturvamuutosten ja työtömiin kohdistuvien sanktiomuutosten yhteisvaikutuksia yksilöiden ja perheiden toimeentuloon, työllistymiseen ja hyvinvointiin seurataan ja tarvittaessa ryhdytään toimiin järjestelmän kehittämiseksi pienituloisuusasteen laskemiseksi ja lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi.

Apteekkitalous

Apteekkitalouden kokonaisuudistuksen osana lääketaksaa tarkistetaan muuttamalla lääketaksasetusta. Samalla uudistetaan apteekkiveroa siten, että vero määräytyy myyntikatteesta eikä liikevaihdosta nykyiseen tapaan. Muutokset alentavat valtion rahoitusosuutta lääkekorvauksista 15,4 miljoonalla eurolla.

Ehdotetuilla apteekkitalouden kokonaisuudistukseen liittyvillä muutoksilla tavoitellaan 30 miljoonan euron vuosittaisia pysyviä säästöjä julkiseen talouteen ja kustannustehokkaampaa lääk-

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

keiden vähittäisjakelujärjestelmää. Hallitusohjelmassa edellytetään, että uudistuksessa on huomioitava apteekkien tosiasiallinen kannattavuus sekä maanlaajuisen apteekkiverkoston, rationaalisen lääkehoidon toteutumiseksi tarvittavan farmaseuttisen tuen (ml. lääkeneuvonta), lääkitysturvallisuuden ja lääkkeiden saatavuuden turvaaminen. Uudistuksella ei kasvateta asiakkaiden maksurasitetta.

Ehdotettu reseptilääkkeiden lääketaksan muutos vähentää lääkekustannuksia ja pienentää sitä kautta sairausvakuutuksen lääkekorvausmenoja tuottaen arvion mukaan tavoitellun pysyvän vuotuisen 30 miljoonan euron säästön. Julkisen talouden lääkekorvausmenojen 30 miljoonan euron aleneminen kohdistuu valtiolle ja vakuutetuille sairausvakuutuslain voimassa olevien rahoitusosuuksien suhteessa siten, että valtion osuus on 15,4 miljoonaa euroa (51,4 %) ja vakuutettujen osuus noin 14,6 miljoonaa euroa (48,6 %). Hallituksen vuoden 2023 budjettiriihen ja vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelmaa koskevan hallituksen 25.4.2024 antaman päätöksen mukaisesti reseptilääkkeiden lääketaksamuutoksella saavutettavasta noin 30 miljoonan euron julkisen talouden säästöstä vakuutusmaksujen osuus on kuitenkin jo etukäteen kanavoitu valtiolle täysimääräisesti sairausvakuutuslain 11 ja 18 luvun muuttamisesta annetulla lailla (693/2024). Kanavointi huomioiden valtion säästö reseptilääkkeiden lääketaksan muutoksesta on näin ollen noin 30 miljoonaa euroa.

Valiokunta pitää apteekkitalouden kokonaisuudistukseen liittyviä tavoitteita sinällään kannatettavina ja apteekkitalouden rakenteellista uudistamista tarpeellisena. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että saadun selvityksen mukaan muutokset voivat lisätä apteekkiverkoston supistumisen riskiä ympäri Suomen, sillä osassa apteekkeja tuloksen arvioidaan jäävän muutosten jälkeen alhaiseksi tai tappiolliseksi. Valiokunta korostaa varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmaa ja pitää tähän liittyen tärkeänä huolehtia riittävän apteekkiverkoston ylläpitämisestä apteekkitaloutta uudistettaessa. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä seurata ja arvioida uudistuksen kokonaisvaikutuksia.

Järjestöjen tuottamat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut

Talousarvioesityksessä osoitetaan vuonna 2026 määrärahaa STEA-avustuksiin yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen yhteensä noin 268,6 miljoonaa euroa, mikä on noin 35,5 miljoonaa euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna ja noin 115 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2024. Saadun selvityksen mukaan avustusmäärärahojen pieneneminen vaikuttaa vuonna 2026 ensisijaisesti uusien myönnettävien avustusten määrään, minkä lisäksi säästöjä haetaan kohdentamalla jatkuviin avustuksiin noin 14—16 miljoonan euron säästöt. Säästöjä kohdennetaan ensisijaisesti toimintoihin, joiden tarvetta tai tuloksellisuutta ei voida luotettavasti todentaa ja lisäksi toiminnan kustannustehokkuuteen kiinnitetään erityistä huomiota. Lisäksi säästöjä etsitään etenkin järjestöjen toimintojen päällekkäisyyksistä ja niitä pyritään kohdentamaan ensisijaisesti hallinnon kustannuksiin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin huoli siitä, että rahoituksen vähentyessä järjestöjen toimintaedellytykset heikentyvät edelleen ja järjestöjen palvelujen supistuminen kohdistuu haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin. Valiokunta korostaa sosiaali- ja terveystalouden yhdistysten ja säätiöiden merkityksellistä roolia hyvinvoinnin, terveyden ja kansalaisten osallisuuden edistämässä ja uudistaa aiemmassa lausunnossaan (StVL 10/2024 vp) toteamansa siitä, että

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

järjestöjen avustusrahojen leikkaukset on tärkeää kohdentaa siten, että ne kohdistuvat ensisijaisesti muuhun kuin järjestöjen palvelutoimintaan ja aiheuttavat mahdollisimman vähän heikennyksiä erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden käyttämiin palveluihin. Valiokunta pitää perusteltuna myös sitä, että Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STE-An avustusvalmistelussa kiinnitetään huomiota avustuksilla rahoitettavan toiminnan tarpeellisuuteen ja odotettavissa oleviin tuloksiin ja vaikutuksiin. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että avustusten määrärahojen vähentämisen vaikutuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä järjestöjen toimintaedellytyksiin seurataan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.10.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd (osittain)
jäsen Maaret Castrén kok (osittain)
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hilkkä Kemppi kesk (osittain)
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oskari Valtola kok (osittain)
jäsen Ville Väyrynen kok (osittain)
jäsen Henrik Wickström r (osittain)
varajäsen Kaisa Garedeu ps (osittain)
varajäsen Mari Kaunistola kok (osittain)
varajäsen Milla Lahdenperä kok (osittain)
varajäsen Hanna Laine-Nousimaa sd (osittain)
varajäsen Laura Meriluoto vas

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Pirjo Kainulainen

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

valiokuntaneuvos Päivi Salo

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Hallituksen sosiaali- ja terveyspolitiikka on lyhytnäköistä

Hallitus jatkaa sosiaaliturvan ja sote-palveluiden leikkauksia myös vuonna 2026 ajaen tukea tarvitsevia ihmisiä yhä vaikeampaan ahdinkoon. Hallitus myös jatkaa oman arvomaailmansa mukaisesti rahan ohjaamista yksityiseen terveydenhuoltoon Kela-korvauskokeilussaan vastoin asiantuntijoiden näkemyksiä. Hyvinvointialueet ovat säästöpainneissaan ohjanneet enenevästi ihmisiä sote-järjestöjen palveluiden piiriin, mutta hallituksen mittavat leikkaukset järjestöjen avustuksiin heikentävät myös kansalaisyhteiskunnan mahdollisuuksia vastata ihmisten tarpeisiin. Järjestöleikkaukset kohdistuvatkin suoraan ihmisiin, joista monet uhkaavat nyt jäädä vaille palveluita ja pudota turvaverkkojen ulkopuolelle. Emme hyväksy hallituksen kohtuuttomia lisäleikkauksia heikoimmassa asemassa olevien ihmisten toimeentuloon ja hyvinvointialueiden rahoituksen leikkaamista sisältölakeja heikentämällä. Hallitus on seurannut sivusta hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyden ongelmia, eikä ole suostunut pidentämään alijäämän kattamisvelvollisuuden määräaikaa, vaikka näin olisi ollut mahdollista välttää lyhytnäköiset henkilöstön irtisanomiset ja olisi voitu satsata kustannustehokkaasti perustason palveluihin ja ennaltaehkäisyyn. Orpon hallitus on laiminlyönyt vastuunsa suomalaisten hyvinvoinnin ja toimeentulon turvaamisesta ja keskittynyt — kustannuksista piittaamatta — lähinnä alkoholipolitiikan sääntelyn vapauttamiseen ”maltillisesti eurooppalaiseen suuntaan”. Alkoholikuolleisuus onkin viimeisimmässä tilastoissa kääntynyt kasvuun.

Hallituksen leikkaukset sosiaaliturvaan syventävät eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta

Hallitus uudistaa sosiaaliturvaa säästötavoitteet edellä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa lukuisat lausunnon antajat ovat kiinnittäneet huomiota hallituksen toimien eriarvoisuutta ja pienituloisuutta lisääviin vaikutuksiin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tarkentanut sosiaaliturva- ja veromuutosten yhteisvaikutusten arviointimenetelmää kuluvana vuonna ja havainnut, että aiemmat arviot sosiaaliturvamuu-
tosten yhteisvaikutuksista ovat selvästi liioitelleet toimeentulotuen suojaavaa vaikutusta. Toisin sanoen vuosien 2024—2025 sosiaaliturvaleikkaukset iskevät pienituloisiin kotitalouksiin aiempaa arvioitua voimakkaammin. Toimeentulotukea saaneista arviolta yli 80 prosentilla käytettävissä olevat tulot laskivat muutosten seurauksena. Hallituksen esittämä toimeentulotuen uudistus (HE 116/2025 vp) heikentää edelleen toimeentulotuen suojaavaa vaikutusta. Valtaosalla toimeentulotuen saajista vuositulot vähenevät selvästi, yli viisi prosenttia, mikä on paljon, kun puhutaan viimesijaisesta toimeentulon turvasta, jonka taso on jo lähtökohtaisesti matala.

THL:n arvioissa ei ole huomioitu sitä, miten hallituksen eduskunnalle antamat esitykset velvoitteiden ja sanktioiden kiristyksistä niin toimeentulotuessa kuin työttömyysturvassakin tulevat vaikuttamaan kohdistuessaan juuri pienituloisiin ja heikossa työmarkkina-asemassa oleviin ihmisiin. Uudistuksilla on vain vähäisiä laskennallisia työllisyysvaikutuksia, joten nämäkin uudistukset tulevat käytännössä alentamaan tulotasoa, heikentämään hyvinvointia ja lisäämään arjesta selviämisen haasteita. SOSTEn jäsenjärjestöjen kokemuksen perusteella ihmisten laiminlyönnit

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

johtuvat usein heikosta työ- ja toimintakyvystä. Viimesijaisen toimeentulotuen varassa olevilla ei välttämättä ole ollut pitkäaikaissairauden, vamman, iän ja kielitaidon tai neuvonnan puutteen vuoksi tietoa, taitoa tai kykyä toimia järjestelmän vaatimalla tavalla. Riskinä on, että toimeentulotuen varassa oleviin ihmisiin kohdistuu enemmän velvoitteita ja sanktioita, mutta palvelujärjestelmä ei tue heitä tilanteensa parantamisessa.

Vuoden 2026 talousarvioesityksen mukaan toimeentulotukeen, yleistukeen, työvoimapalveluihin ja työttömyysturvaseuraamuksiin liittyvien uudistusten arvioidaan vahvistavan julkista taloutta vuoden 2027 tasossa yhteensä noin 126 miljoonalla eurolla, josta noin 78 miljoonaa euroa olisi välittömiä säästöjä ja 48 miljoonaa euroa epäsuoria vaikutuksia laskennallisen työllisyyden paranemisen kautta. Tutkija Heikki Hiilamon valiokunnalle antaman lausunnon mukana hallituksen esittämät arviot -126 miljoonan euron julkistaloudellinen hyöty ja runsaan tuhannen henkilön lisätyöllistyminen - ovat vaatimattomia suhteessa sosiaaliturvamuutosten yhteiskunnallisiin riskeihin, joita esityksissä ei ole lainkaan huomioitu. Jos uudistusten seurauksena kotitalouksien kulutuskysyntä ja luottamus tulevaisuuteen heikkenevät, nettovaikutus työllisyyteen ja verokertymään voi arvion mukaan muodostua jopa negatiiviseksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteaa valiokunnalle antamassaan lausunnossa, että menoleikkaukset keskittyvät liikaa samoihin, pienituloisiin ihmisryhmiin lisäten entisestään pienituloisuutta ja köyhyyttä. THL esittää, että julkistaloutta vahvistettaessa säästöjä kohdennettaisiin väestöön laajemmin ja että vahvistamisessa hyödynnettäisiin nykyistä enemmän myös veropoliittisia ratkaisuja.

Vanhusten ja vammaisten palveluista leikkaaminen ei mahdollista kehittämistä

Hallituksen tekemät sosiaaliturva- ja sote-palveluleikkaukset kohdistuvat monin tavoin etenkin vanhuksiin ja vammaisiin henkilöihin, joille vähenevän toimeentulon ja heikkenevien palveluiden korvaaminen työntekoa lisäämällä ja ”aktivoitumalla” ei ole edes mahdollista. Vanhusvaltuutettu toteaa lausunnossaan ikääntyneiden palvelujen saatavuuden heikentyneen jo useana vuonna peräkkäin. Vanhusten on yhä vaikeampi saada kotihoitoa ja ympärivuorokautista hoitoa. Hyvinvointiala HALI toteaa, että hyvinvointialueet ovat säästövaatimusten vuoksi rajoittaneet ikäihmisten palveluihin pääsyä. Valtaosa alueista on pyrkinyt merkittävästi alentamaan ikäihmisten palvelujen peittävyksiä ja joillakin alueilla palveluihin pääsyä on rajoitettu jopa lainvastaisesti. Halin selvityksen mukaan noin 2 000 palvelutarpeen arvioinnin perusteella palvelupäätöksen saanutta ikäihmistä odotti hoivakotipaikka kesäkuun 2025 lopussa. Vain neljällä hyvinvointialueella kaikki hoivapaikkaa odottaneet ikäihmiset saivat hoivapaikan lakiin kirjatun kolmen kuukauden ehdottoman takarajan puitteissa. On myös huomattava, että selvityksen mukaan yli 500 ikäihmistä odottaa hoivapaikkaa terveydenhuollon vuodeosastolla, mikä tarkoittaa huomattavasti kalliimpaa, ja huonommin soveltuvaa palvelua. Edelleen, vanhusten odotuttaminen kotona lisää päivystyskäyntien määrää, mikä kuormittaa terveydenhuoltoa. On selvää, että ikääntyneiden tarpeen mukaiset ja oikea-aikaiset palvelut lisääisivät koko sote-sektorin kustannusvaikutavuutta ja parantaisivat elämänlaatua. Tähän hyvinvointialueilla ei kuitenkaan säästöpaineen vuoksi ole mahdollisuutta.

Hallitus esittää (HE 113/2025 vp) teknologian roolin kasvattamista vanhusten ympärivuorokautisessa hoivapalvelussa sekä kotiin tuotavissa palveluissa ja aikoo leikata hyvinvointialueiden ra-

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 1 /sd

hoitusta esityksen mukaan 50,9 miljoonalla eurolla. Käytännössä kuitenkin hyvinvointialueilla hyödynnetään monipuolisesti teknologisia ratkaisuja ja mikäli niitä voisi lisätä, tulisi myös rahoitusta niiden käyttöönottoon ja koulutukseen lisätä, ei vähentää. Vanhusasiavaltuutettu vetoaa olemassa olevaan tutkimusnäyttöön arvioidessaan, että palvelutarpeeseen voidaan parhaiten vaikuttaa lisäämällä iäkkäiden mahdollisuuksia kuntoutumiseen ja toimintakyvyn ja terveyden edistämiseen ja ylläpitoon. Tässä teknologialla voisi olla nykyistä suurempi rooli, ja se voisi tuoda kustannussäästöjä alueille. Hallitus myös esittää vammaispalveluiden rajoittamista ja niistä leikkauksista (HE 92/2025 vp), vaikka hyvinvointialueilla on liian vähän resursseja suhteessa tarpeisiin, eli osa ihmisistä jää ilman tarvitsemiaan palveluita tai saa niitä liian vähän suhteessa yksilöllisiin tarpeisiinsa. Esimerkiksi Invalidiliiton mukaan ihmisiä siirretään tällä hetkellä ilman asianmukaista kuulemismenettelyä vammaispalvelulain piiristä sosiaalihuoltolain palvelujen piiriin, vaikka ihmisen elämäntilanteessa ei ole tapahtunut muutoksia. YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien komitea on syyskuun alussa antanut Suomelle suositukset, joiden mukaan Suomen tulisi varmistaa, että hyvinvointialueiden rahoitus mahdollistaa vammaisetujen tarjoamisen yleis-sopimuksen mukaisesti. Pidämme tärkeänä paitsi vanhus- ja vammaispalveluiden riittävää tarjontaa ja rahoitusta, myös sosiaalipalveluiden rahoituksen ja laadun turvaamista. Hallituksen tulee luopua suunnittelemastaan heikennyksestä ja 100 miljoonan euron rahoitusleikkauksesta sosiaalipalveluihin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.10.2025

Aki Lindén sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 2 /kesk

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä perustaa arvionsa valtion talousarviosta vuodelle 2025 hallitusohjelmakirjauksiin sekä arvioon siitä, saavatko hallitusohjelmassa annetut lupaukset katetta vuoden 2025 talousarvioesityksessä.

Keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä tunnistaa julkisen talouden vaikean tilan ja tarpeen menojen kasvun hillitsemiselle. Me emme kuitenkaan hyväksy Orpon ja Purran hallituksen tapaa toteuttaa säästöjä. Valtiovallan tehtävänä on turvata lakisääteiset peruspalvelut jokaiselle suomalaiselle asuinpaikasta riippumatta. Tämä koskee erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä sivistyksellisiä oikeuksia.

Olemme erityisen huolissamme siitä, että hallituksen tärkeimmät tavoitteet sadastatuhannesta uudesta työpaikasta ja talouden kääntämisestä kasvuun karkaavat koko ajan kauemmaksi. Erityisesti kasvanut työttömyys ja hallituksen aiemmin vaalikauden aikana sosiaalietuuksiin tekemät leikkaukset ovat johtaneet siihen, että yhä useampi lapsi ja nuori uhkaa joutua köyhyYTEEN. Arviona on, että sosiaaliturvaleikkausten myötä Suomessa 31 000 lasta aiempaa enemmän elää köyhyydessä. Keskusta on peräänkuuluttanut koko vaalikauden ajan lasten ja perheiden suojaamista leikkauksilta. Julkisen talouden vahvistaminen ei saa johtaa hyvinvoinnin heikkenemiseen ja kahti-ajaon kasvuun yhteiskunnassamme.

Hyvinvointialueiden tilanne

Keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä on erittäin huolissaan sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä vastuussa olevien hyvinvointialueiden tilanteesta. Valiokunnan kuulemista asiantuntijoista useat ovat nostaneet esille, että leikkaukset sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitukseen ovat lyhytnäköistä toimintaa ja johtavat myös alueiden eriytymiseen.

Ihmisillä on perustuslain mukainen oikeus lakisääteisiin peruspalveluihin asuinpaikasta riippumatta. Perustuslaista johdetun ns. rahoitusperiaatteen nojalla sekä sosiaali- ja terveydenhuollosta ja pelastustoimesta vastaaville hyvinvointialueille sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä vastaaville kunnille on varmistettava riittävät voimavarat. Valtiovallalla eli maan istuvalla hallituksella on viimesijainen vastuu siitä, että niin hyvinvointialueilla kuin kunnillakin on edellytykset järjestää lainmukaiset palvelut.

Hyvinvointialueiden taloudet ovat alkaneet eriytyä. Osa hyvinvointialueista on joutumassa muutoksenneuvottelujen kierteeseen tai arviointimenettelyyn, jotka molemmat vievät aikaa ja heikentävät alueiden edellytyksiä uudistaa palveluja sekä parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammatilaisten työolosuhteita. Keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä toistaa aiemmin esittämänsä vaatimuksen hyvinvointialueiden alijäämien kattamisajan pidentämisestä kahdella vuodelle vuoden 2028 loppuun saakka. Keskustan eduskuntaryhmä esitti tätä jo toissa vuonna lakialoitteessa (LA 6/2023 vp). Alijäämien kattamisen tarvitaan lisää aikaa, koska liian kireä talouden

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 2 /kesk

sopeutusaikataulu uhkaa ihmisten oikeuksia ja johtaa lyhyen tähtäimen säästöjen hakemiseen toiminnan järkevän ja hallitun kehittämisen sijaan.

Korostamme, että alijäämien syntyminen syyt liittyvät mm. nopeiden geopolitiittisten muutosten aiheuttamaan voimakkaaseen inflaatioon, jonka vuoksi hyvinvointialueiden rahoitus oli niiden aloittaessa toimintaansa riittämätöntä. Edelleen on syytä tunnustaa, että rahoituksen taso perustui hyvinvointialueiden aloittaessa toimintaansa kunnilta siirtyneisiin kustannuksiin ja laskennallisen valtion rahoituksen tasossa ja alueen kunnilta todellisuudessa siirtyneissä kustannuksissa oli isoja osin selittämättömiäkin eroja eri alueiden kesken.

Hallituksen tulisi myös kehittää hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmää tähän mennessä saatujen kokemusten perusteella ennen säädetyn siirtymäajan päättymistä. Toiveita rahoitusjärjestelmän uudistamiseen on esitetty jo runsaasti. Nykyinen laskentatapa ei huomioi esimerkiksi hyvinvointialueiden työehtosopimusten kustannustason muutosta. Käytössä oleva yleinen ansiotasoindeksi (3,6 %) aliarvioi todelliset kustannukset verrattuna hyvinvointialueiden ansiotasoindeksiin (4,8 %). Tämä yksin aiheuttaa hyvinvointialueille noin 190 miljoonan euron leikkauspaineet ensi vuodelle 2026. Kustannustason korjaus toteutuu vasta jälkikäteen ja silloinkin vain osittain.

Hallitus ajaa hyvinvointialueet rikkomaan lakeja

Itä-Suomen hallinto-oikeus antoi 14.10.2025 päätöksen, jonka mukaan Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kuluvan vuoden 2025 talousarvio ja vuosien 2026—2028 taloussuunnitelma ovat lainvastaisia. Hallinto-oikeuden mukaan Etelä-Karjalan hyvinvointialueen olisi pitänyt hakea valtiolta lisärahoitusta alijäämänsä kattamiseksi. Hyvinvointialue oli jättänyt hakematta lisärahoitusta, koska sitä ei ollut aiemminkaan myönnetty. Rahoitusperiaatteen toteutuminen edellyttää, että hyvinvointialueilla on riittävä rahoitus lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Tästä huolimatta valtiovarainministeriö on lähettänyt hyvinvointialueille ohjauskirjeen olla hakematta lisärahoitusta. Tähän asti hallitus on myös hylännyt kaikki hyvinvointialueiden lisärahoitushakemukset.

Hallitus rikkoo myös omilla toimillaan lakia. Perustuslakivaliokunnan kannan vastaisesti se on käytännössä vesittänyt lakiin kirjatun lisärahoitusmahdollisuuden. Talousarviossaan hallitus esittää lisärahoitukseksi kaiken kaikkiaan vain yhtä miljoonaa euroa. Hallitus antaa tällä selvän viestin, että sillä ei ole aikomustakaan myöntää lisärahoitusta sote-palveluiden turvaamiseksi missään olosuhteissa.

Esimerkiksi Etelä-Karjalan hyvinvointialueella talousarvion saaminen lain edellyttämän mukaiseksi vaatisi lyhyellä aikavälillä jopa tuhansien työntekijöiden vähentämistä. Näin laajamittaiset irtisanomiset tai lomautukset eivät voi toteutua, ilman että samalla ihmisten perustuslaillisia oikeuksia riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin rikotaan. Tilanne on osalla muista hyvinvointialueista yhtä haastava. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemista asiantuntijoista useat nostivat esille, että hyvinvointialueilta vaadittavan talouden tasapainottamisen ja ihmisten perusoikeuksien turvaamisen välillä on ratkaisematon ristiriita. On todettava, että valtiovalta kantaa viime kädessä vastuun ihmisten perusoikeuksien toteutumisesta. Myös oikeuskansleri muistutti aiemmin keväällä antamassa ratkaisussaan kahden hyvinvointialueen tekemässä kantelussa, että hallituksen on noudatettava lakia.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 2 /kesk

Lakimuutoksiin liitettyjä rahoitusleikkauksia ei tule toteuttaa

Orpon hallitus kohdistaa hyvinvointialueiden rahoitukseen useita leikkauksia talousarvioon liittyvien lainsäädäntömuutosten yhteydessä. Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat lainsäädännön muutokset vähentävät hyvinvointialueiden rahoitusta nettomääräisesti ensi vuonna noin 75 miljoonaa euroa tämän vuoden talousarvioon verrattuna. Keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä pitää hyvänä, että lainsäädäntöä kehitetään esimerkiksi siltä osin, että kannusteet teknologian hyödyntämiseen paraneva, mutta emme hyväksy samassa yhteydessä hallituksen hyvinvointialueiden rahoitukseen kohdistamaa leikkausta. On todettava, että yhtä lailla teknologian hyödyntämisen kuin peruuttamatta jääneiden käyntien asiakasmaksujen korotuksen kohdalla todellinen vaikutus yksittäisen hyvinvointialueen talouteen voi vaihdella eri hyvinvointialueiden kesken ja esitysten taloudelliset vaikutukset ovat osin myös epävarmoja.

Myös alueelliset erot tämänhetkisissä käytännöissä vaikuttavat lakimuutosten toimeenpanoon ja niihin lasketun säästöpotentiaalin toteutumiseen. Siksi tehtävämuutosten vaikutuksia pitäisi seurata ja rahoitusta korjata myös ylöspäin, jos säästöjä ei saavuteta hyvinvointialueesta riippumattomista syistä. sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutuksen määrärahan 18,7 miljoonan euron leikkauksesta, joka on noin viidennes koulutusrahasta. Leikkaus tulee heikentämään julkisen sektorin sote-alan pitovoimaa ja hyvinvointialueiden kykyä varautua eläköitymiseen ja kasvavaan palvelutarpeeseen.

Palveluiden tuotantotapojen uudistaminen olisi välttämätöntä. Se on kuitenkin tällä hetkellä erittäin vaikeaa, kun hyvinvointialueilla ei ole mahdollisuutta varata investointeihin riittävää rahoitusta. Esimerkiksi digitaalisten palveluiden ja liikkuvien palveluiden suunnittelu, toteutus ja käyttöönotto vaativat merkittäviä alkuinvestointeja. Niillä olisi kuitenkin mahdollista sekä uudistaa, että parantaa palveluja ja tuoda myös täysin uusia palveluita palveluvalikoimaan sekä viedä palvelut ajasta ja paikasta riippumattomasti lähelle ihmisiä ja saada aikaan myös jopa merkittäviä säästöjä pidemmällä aikavälillä. Digitaalisten palveluiden käyttöönotto ja käyttöön ohjaaminen vapauttaa myös fyysiseen kohtaamiseen perustuvia palveluresursseja niille ihmisille, jotka eivät eri syistä kykene käyttämään digitaalisia palveluita.

Keskusta korostaa useiden valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden tavoin sitä, että julkisen vallan on huolehdittava siitä, että sähköisten ja digitaalisten palveluiden rinnalla on oltava aina tarjolla vaihtoehtoinen tapa asioida ja saada apua sosiaali- ja terveydenhuollosta. Samalla huomautamme, että sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation eteneminen ei aina näy, eikä sen tarvitsekaan näkyä palveluja käyttävälle asiakkaalle, vaikka se tuo lisäarvoa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiselle ja hyödyttää potilasta tai asiakasta laadukkaampina palveluina.

Keskusta nostaa tässä yhteydessä esille näkemyksensä ikääntyneiden palveluiden kehittämistarpeista ja lisäinvestointien välttämättömyydestä väestön ikääntyessä nopeasti. Monen hyvinvointialueen alueella jonot ikääntyneiden ympärivuorokautiseen hoivaan ovat kestämättömän pitkiä ja jonotusaika on venynyt kohtuuttoman pitkäksi leikkausten vuoksi. Kireä talous on pakottanut monet hyvinvointialueet vähentämään palveluiden ostamista yksityisiltä palveluntuottajilta, eikä vähennettyjä palvelupaikkoja ole kyetty korvaamaan nopealla aikavälillä omalla tuotannolla. Ikääntyneiden määrän kasvu edellyttää kaikkien voimavarojen hyödyntämistä, jotta palvelutarpeet voidaan tyydyttää asianmukaisesti ja laadukkailla palveluilla.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 2 /kesk

Hallituksen politiikkaa johtaa osaamisen heikkenemiseen ja katoamiseen

Hyvinvointialueiden tiukka talous on johtanut siihen, että hyvinvointialueilla on käyty yhteistointaneuvotteluja. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön lomautusten ja irtisanomisten vuoksi osa alan koulutuksen saaneista hakeutuu töihin muiden alojen työpaikoille ja työtehtäviin. On riskinä, että osa heistä ei palaa enää takaisin sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja alalla menetetään osaamista. Alan henkilöstöä on eläköitymässä edelleen tulevana vuosina merkittäviä määriä ja heidän tilalleen tarvittaisiin nuoria, vasta opinnot suorittaneita ja työuransa alkupuolella olevia työntekijöitä.

Hallitus heikentää muillakin tavoin sosiaali- ja terveydenhuollon houkuttelevuutta työpaikkana. Orpon hallitus on ehdottanut, että valtion korvausta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutukseen pienennetään kertaluontoisesti 15 miljoonaa euroa ja tuottavuussäästöinä 3,1 miljoonaa euroa eli yhteensä 18,1 miljoonaa euroa. Erikoistumiskoulutuksen rahoituksen leikkaukset voivat johtaa ennakoimattomiin ja vaikeasti korjattaviin seurauksiin.

Järjestöjen rahoitukseen kohdistuvat leikkaukset ovat kohtuuttomia

Hallituksen jo tähän mennessä kohdistamat ja ensi vuodelle suunnittelemat uudet järjestöjen rahoitukseen kohdistuvat leikkaukset johtavat ennalta vaikeasti ennakoitaviin muutoksiin järjestöissä ja niiden toiminnassa. Leikkausten seurauksena järjestökentältä katoaa merkittävästi hilaista tietoa ja osaamista ja paineet hyvinvointialueiden ja kuntien tuottamia palveluja kohtaan tulevat kasvamaan merkittävästi. Keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä huomauttaa, että tällaisiin nopealla aikataululla toteutettavien muutosten vaikutukset voivat olla ennakoimattomia järjestöjen toiminnasta apua ja tukea saaneiden potilaiden ja heidän perheenjäsenten ja läheistensä elämässä. Valiokunnan kuulemisissakin on nostettu esille, että järjestöjen palvelutoiminnan supistuminen kohdistuu erityisesti muutoinkin heikommassa asemassa olevien ihmisten palveluihin.

Apteekkipalvelut turvattava koko Suomessa

Keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä ihmettelee hallituksen aikeita haavoittaa kattavaa ja huoltovarmuuden ja varautumisen näkökulmista erittäin tärkeää apteekkiverkostoa. Orpon hallitus kirjasi hallitusohjelmaansa merkittäviä apteekkitoimintaan vaikuttavia muutoksia. Nyt eduskunnan käsittelyssä olevat apteekkitalouteen kohdistuvat leikkaukset voivat viedä monista pienistä kunnista kunnan ainoan sotepisteen pois. Erityisesti ikääntyneille ihmisille apteekkipalvelujen saatavuus lähellä kotia ja kasvotusten on erittäin tärkeää. Keskusta edellyttää, että hallitus seuraa apteekkitalouden kokonaisuudistuksen vaikutuksia ja tuo tarvittaessa pikaisella aikataululla korjaavat lakiehdotukset eduskuntaan.

Omaishoidon tuen korotukset tärkeitä, omaishoitolain kokonaisuudistus puuttuu edelleen

Keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä pitää erittäin tärkeänä omaishoidon alimpien palkkioiden korotuksia. Omaishoitajien työ on erittäin arvokasta ja yhteiskunnan näkökulmasta kustannuksiltaan edullista. Keskusta pitää tärkeänä myös sitä, että hallitus säilyttää omaishoitajilla työhuonevähennysoikeuden verotuksessa. Keskusta olisi itse säilyttänyt vähennysoikeuden

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 4 /kesk

kaikilla verovelvollisilla henkilöillä, eikä poistanut sitä hallituksen tavoin ansiotuloja saavilta palkansaajilta.

Keskusta peräänkuuluttaa edelleen hallitukselta omaishoitolain kokonaisuudistusta, jonka toteuttaminen oli kirjattuna Orpon hallituksen hallitusohjelmaan puoliväliriiheen mennessä. Omaishoitajien näkökulmasta uudistus olisi edelleen tarpeen, jotta erityisesti työikäisten omaishoitajien erityistarpeet tulisivat huomioitavaksi, omaishoidontuen kriteerit olisi mahdollista yhtenäistää eri hyvinvointialueilla ja perhehoidon osuus omaishoitajien vapaiden aikaisissa hoivajärjestelyissä kasvaisi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.10.2025

Hilkka Kemppi kesk
Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Lyhytnäköinen talouspolitiikka vaarantaa hyvinvoinnin ja kestävän kasvun

Orpon hallituksen talouspolitiikka perustuu yksipuoliseen sopeutusajatteluun, joka sivuuttaa sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysvälin yhteyden. Hallitus perustelee leikkauksiaan velkasuhteen vakauttamisella, mutta tosiasiallisesti päätökset murentavat julkisen talouden kestävyysvälin perustaa: luottamusta, työkykyä ja inhimillistä pääomaa.

Hallituksen talouspolitiikka on lyhytnäköistä. Se laskee vain lyhyen aikavälin menovähennyksiä, mutta ei huomioi niiden sosiaalisia seurauksia. Sosiaaliturvaleikkaukset voivat osoittautua pitkän aikavälin kustannuksiksi, jos ne heikentävät työkykyä ja yhteiskunnallista koheesiota.

Useat valiokunnan kuulemat taloustutkijat varoittavat, että sopeutuspolitiikka suhdanneheikossa tilanteessa lisää työttömyyttä ja syventää taantumaa. Hallituksen oma ennuste osoittaa, ettei työllisyysaste nouse suunnitellusti. Työttömyys hipoo jo kymmentä prosenttia ja kulutuskysyntä on heikentynyt. Kun pienituloisten ostovoimaa leikataan ja varakkaiden verotusta kevennetään, talouden kasvu hidastuu ja eriarvoisuus syvenee.

Vihreät korostaa, että todellinen kestävyys edellyttää hyvinvointitalouden periaatteita: investointeja koulutukseen, terveyteen, ilmastoon ja inhimilliseen pääomaan. Nämä eivät ole menoja, vaan tulevaisuuden kasvun ja vakauden edellytyksiä.

Lasten ja nuorten hyvinvointi murenee leikkausten ristipaineessa

Hallituksen budjetti kasvattaa lapsiköyhyyttä ja heikentää lasten oikeuksia tilanteessa, jossa lapsiperheiden taloudellinen ahdinko on jo ennennäkemätön. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan toimeentulotuen ja sosiaaliturvan leikkaukset lisäävät pienituloisuutta 124 000 henkilöllä, joista 31 000 on lapsia. Toimeentulotuen, asumistuen ja työttömyysturvan leikkaukset muodostavat yhdessä tilanteen, josta perheiden on yhä vaikeampi nousta. Pelastakaa Lapset ry:n mukaan ruoka-avun tarve on jopa kaksinkertaistunut ja leikkaukset voivat sysätä tuhansia lapsia pysyvään köyhyyslinjalle.

Samalla hallitus leikkaa sosiaali- ja terveysjärjestöiltä kolmanneksen rahoituksesta, mikä heikentää nuorten mielenterveys- ja tukipalveluja. Matalan kynnyksen tuki, jota julkinen sektori ei pysty korvaamaan, rapautuu. Tämä on vastoin YK:n lapsen oikeuksien komitean suosituksia.

Lapsibudjetointi ja lapsivaikutusten arviointi on otettava pysyväksi osaksi valtion talousarvioprosessia. Lapsiin ja nuoriin investoiminen on talouden ja hyvinvoinnin kannalta kestävin politiikka.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

Päihde- ja huume politiikan painopiste siirrettävä hoidolliseen suuntaan

Hallituksen päihdepolitiikka on ristiriitaista. Se lisää rangaistuksia ja samaan aikaan heikentää hoitoon pääsyä. Rikosoikeudellinen lähestymistapa ei vähennä huumehaittoja, vaan kasvattaa niitä ja syrjäyttää käyttäjiä hoidon ulkopuolelle.

Hyvinvointialueiden päihdepalveluiden rahoitusta on vahvistettava erityisesti nuorten ja alaikäisten päihdehoidon osalta. Suomessa on 89 000 alaikäistä, joiden vanhemmista vähintään toisella on vakava päihdeongelma, ja huumekuolemat nuorilla lähes kaksinkertaistuivat vuonna 2023.

Ehkäisevään päihdetyöhön, jalkautuviin palveluihin ja valvottujen käyttötilojen kokeiluun on varattava pysyvä rahoitus. Kansainvälinen näyttö osoittaa, että tällaiset toimet vähentävät haittoja, säästävät kustannuksia ja pelastavat henkiä. Päihdepolitiikan painopiste on siirrettävä hoitoon ja haittojen vähentämiseen, ei rankaisemiseen.

Hyvinvointialueiden rahoituskriisi syvenee

Hallituksen päätös vaatia hyvinvointialueita kattamaan alijäämänsä vuoden 2026 loppuun mennessä on kestämaton. Esimerkiksi Etelä-Karjalan hyvinvointialueen tapauksessa Itä-Suomen hallinto-oikeus katsoi budjetin lainvastaiseksi, koska alueella ei ollut realistisia edellytyksiä täyttää rahoitusvaatimuksia. Tämä ennakoi laajempaa kriisiä, sillä monet alueet ovat samassa tilanteessa.

Muun muassa Pohjois-Pohjanmaan sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialue ovat varoittaneet, että rahoituksen kiristäminen heikentää palvelujen laatua ja henkilöstön saatavuutta. Rahoitusmalli ei huomioi väestön hyvinvointieroja eikä sosiaalihuollon palvelutarpeita, mikä johtaa kasvaviin alueellisiin eroihin.

Tutkijat ovat ehdottaneet, että hyvinvointialueiden rahoitusmallia tulisi kehittää muun muassa hyödyntämään Kelan Kanta-järjestelmän rekisteritietoja, jotta rahoitus voitaisiin kohdentaa tarkemmin todellisen palvelutarpeen perusteella. Reaaliaikaiseen tietoon perustuva malli vähentäisi merkittävästi nykyistä rahoitusvajetta ja parantaisi rahan jakautumisen oikeudenmukaisuutta.

Vihreät vaatii, että hyvinvointialueille annetaan vähintään kahden vuoden lisäaika alijäämien kattamiseen ja että hallitus selvittää alueiden verotusoikeuden käyttöönoton. Alueiden rahoitusta ei saa sopeuttaa tavalla, joka vaarantaa peruspalvelut ja henkilöstön jaksamisen.

Epärealistinen suhdanne- ja veropolitiikka lisää eriarvoisuutta

Hallituksen finanssipolitiikka on ristiriitaista. Tuloveron kevennykset varakkaille heikentävät julkisen talouden rahoitus pohjaa ilman kasvua tukevaa vaikutusta, samalla kun pienituloisten ostovoima heikkenee.

Talouspolitiikka, joka heikentää kulutuskysyntää, kasvattaa työttömyyttä ja laskee verokertymää, ei ole vastuullista suhdannepolitiikkaa. Professori Hiilamon mukaan talousarvioprosessi tulisi uudistaa hyvinvointibudjetoinnin periaatteella, jossa päätöksiä arvioidaan niiden kokonaisvaikutusten, taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten, kautta.

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 3 /vihr

Suhdannepoliittinen vastuu tarkoittaa tukea ihmisille ja investointeja tulevaisuuteen, eikä yksipuolisia leikkauksia, jotka kaventavat talouskasvua ja yhteiskunnallista luottamusta.

Toimeentuloleikkaukset syventävät köyhyyttä ja eriarvoisuutta

Hallitus leikkaa toimeentulotukea yli 50 miljoonaa euroa ja alentaa perusosaa kaikilta. Lisäksi sanktiojärjestelmä mahdollistaa jopa 50 prosentin leikkauksen niille, jotka eivät ole hakeneet ensisijaisia etuuksia. Valiokuntalausunnossaan SOSTE arvioi, että 80 prosenttia toimeentulotuen saajista menettää merkittävän osan käytettävissä olevista tuloistaan ja että uudistus kasvattaa pienituloisuutta yli 120 000 henkilöllä. Hallituksen toimet kääntyvät itseään vastaan, kun työllisyysnäkymät heikkenevät ja pitkän aikavälin kustannukset lisääntyvät.

Taloudellinen ahdinko lisää lähisuhdeväkivallan riskiä ja vaikeuttaa irtautumista väkivaltaisista suhteista. Suomi on jo EU:n väkivaltaisimaa naisille ja hallituksen politiikka pahentaa tilannetta entisestään. Asiasta on ilmaissut huolensa esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liitto valiokuntalausunnossaan.

Vihreät vaatii köyhyyden vähentämishjelmaa, jossa sosiaaliturva uudistetaan kokonaisvaltaisesti ja oikeudenmukaisesti. Lisäksi hallituksen tulee selvittää siirtymistä vastikkeettomaan perustuloon, jossa yhdenmukaistetaan nykyiset perusturvaetuedet ja turvataan jokaiselle riittävä toimeentulo.

Saamenkielisten oikeus omakielisiin ja kulttuurinmukaisiin palveluihin

Hallituksen esitys heikentää vakavasti saamelaisten oikeutta omakielisiin ja kulttuurinmukaisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Budjettiesityksessä ei ole varattu lisärahoitusta saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikön toiminnan jatkamiselle, mikä tarkoittaisi yksikön sulkemista kesällä 2026. Lisärahoituksen loppuminen vaarantaa saamelaisten oikeuden kulttuurisesti ja kielellisesti sopiviin mielenterveyspalveluihin sekä heikentää totuus- ja sovintotyön jälkihoidon edellytyksiä.

Lisäksi hallitus esittää, että aiemmin jatkuvaksi tarkoitettu tuki muutetaan määräaikaiseksi hankerahoitukseksi, mikä heikentäisi palvelujen jatkuvuutta ja Saamelaiskäräjien itsemääräämisoikeutta. Tämä olisi vastoin perustuslakia ja saamelaiskäräjälakia, jotka turvaavat kielelliset ja kulttuuriset oikeudet sekä itsehallinnon toteutumisen. Saamelaisten oikeudet kieleen, kulttuuriin ja hyvinvointiin eivät saa jäädä säästötoimien varjoon.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.10.2025

Bella Forsgrén vihr

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 4 /vas

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Vuoden 2026 budjetissaan Orpon hallitus jatkaa pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin alasajoa ja heikentää etenkin kaikkein pienituloisimpien toimeentuloa sekä sosiaali- ja terveyspalveluita. Hallitus ei ole edelleenkään tuonut eduskuntaan ainoatakaan esitystä, joka millään tavalla helpotaisi hyvinvointialueiden vaikeaa taloustilannetta. Tämä yhdistettynä jatkuviin uusiin leikkauksiin, joita myös vuoden 2026 budjetti sisältää, näkyy nyt ympäri Suomea hoitohenkilöstön irtisanomisina.

Hallitus esittää ensi vuodelle 50,9 miljoonan euron leikkauksia vanhuspalveluihin. Esityksellä leikattaisiin sekä kotihoidon että ympärivuorokautisen resursseja ja henkilöstöä. Tarkoituksena on muuttaa kotihoidon käyntejä etäkäynneiksi, jolloin kotihoidon henkilöstötarve vähenee arviolta noin 200 työntekijällä eli noin prosentilla. Iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömäärä vähenisi laskennallisesti arviolta 636 työntekijällä.

Kuten vanhusasiavaltuutettu on todennut, esityksen säästöpotentiaalia arvioitaessa ei ole huomioitu kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivanasukkaiden kasvavia palvelutarpeita. Silti hallitus on ”teknologiaa hyödyntämällä” vähentämällä vanhuspalveluiden henkilöstöä ja muuttamalla kotihoidon käyntejä etäkäynneiksi. Tämä tulee tarkoittamaan vanhuspalveluiden laadun heikentymistä.

Hallitus kohdistaa uusia sote-leikkauksia myös vammaispalveluihin rajoittamalla vammaispuolustajan soveltamisalaa elämänvaiheen perusteella. Käytännössä 20 miljoonan euron leikkaus tulee jättämään monet ikääntyneet vammaiset kokonaan tarvitsemiensa vammaispalveluiden ulkopuolelle. Vasemmistoliitto ei hyväksy ikäihmisten tai vammaisten palveluiden leikkaamista.

Hallitus on ollut haluton uudistamaan sote-rahoitusta ilmeisistä korjaustarpeista huolimatta, eikä ole edelleenkään tuonut eduskuntaan esitystä hyvinvointialueiden alijäämien kattamisvelvoitteen pidentämisestä. Näin siitä huolimatta, että on jo pitkään ollut selvää, etteivät kaikki alueet pysty kattamaan alijäämiä voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Vasemmistoliitto katsoo, että sote-uudistus ei tullut kerralla valmiiksi vaan rahoituslain avaamisella on kiire välttämättömien palveluiden turvaamiseksi. Vaikka hallitus vuoden 2026 budjetissa peruu osan epäonnistuneista Kela-korvauksien korotuksista, se samalla myös lisää uusia Kela-korvauksia yli 60 miljoonalla eurolla. Nämä rahat tulisi käyttää ensisijaisesti julkisen perusterveydenhuollon vahvistamiseen mm. siten, että perusterveydenhuollon hoitotakuu kiristettäisiin asteittain 7 vuorokauteen.

Vuoden 2026 budjetissa hallitus leikkaa erityisesti toimeentulotukea, mikä kiihdyttää eriarvoisuuskeskusteluita ja tulee todennäköisesti lisäämään entisestään jo kasvuun kääntynyttä asunnottomuutta ja ruoka-avun tarvetta. Sosiaali- ja terveysministeriö on arvioinut vuosina 2024–2025 tehtävien sosiaaliturvaleikkauksien lisäävän pienituloisuutta 110 000 henkilöllä, joista 27 000 on lap-

Valiokunnan lausunto StVL 11/2025 vp
Eriävä mielipide 4 /vas

sia. Kun lisäksi huomioidaan ensi vuoden budjettiin sisältyvä toimeentulotuen kokonaisuudistus, pienituloisuus kasvaa noin 124 000 henkilöllä, joista 31 000 on lapsia.

Sen lisäksi, että pienituloisten määrä kasvaa, toimeentulotuen leikkaukset syventävät köyhyyttä poikkeuksellisella tavalla. Tämä koskee etenkin sellaisia ihmisiä, joilla ei ole edellytyksiä työllistyä, eikä riittävää toimintakykyä ensisijaisen etuuden voimassapitoon. Tällöin koituvat jopa 50 prosentin sanktiot voivat aiheuttaa suoranaista nälkää ja muita vakavia ongelmia.

Toimeentulotuen 150 euron ansiotulovähennyksen eli suojaosan poistaminen on jatkoa hallituksen haitallisille päätöksille muiden suojaosien poistamisesta. Se heikentää entisestään työnteke-
misen kannusteita toimeentulotuella, jossa kannusteet ovat jo nyt huonoimmat. Jatkossa jo ensimmäinen ansaittu euro vähennettäisiin täysimääräisesti toimeentulotuesta.

Vasemmistoliitto vaatii, että kaikki työttömyysturvan, asumistuen ja toimeentulotuen leikkaukset perutaan, minkä lisäksi työttömyysturvan suojaosa tulisi palauttaa ja nostaa 500 euroon kuukaudessa. Sosiaaliturvaetuuksien indeksikorotukset tulisi toteuttaa täysimääräisesti ja niiden jäädyttäminen lopettaa. Kasvavan lapsiperheköyhyyden ja työttömyyden vuoksi olisi erityisen kiireellistä palauttaa työttömyysturvan lapsikorotukset.

Sosiaaliturvan ja palveluiden alasajo on johtamassa yhä paheneviin ja uudenlaisiin ongelmiin. Samalla hallitus leikkaa sosiaali- ja terveysjärjestöiltä ensi vuoden budjetissa 35,5 miljoonaa euroa. Hallituskauden aikana yhteisleikkaukset kasvavat jo 80 miljoonaan euroon. Tämä heikentää etenkin matalan kynnyksen palveluita ja monien yhteiskunnan vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten turvaverkkoja tilanteessa, jossa niille olisi hallituksen epäonnistuneesta talous- ja sosiaalipolitiikasta johtuen aiempaa suurempi tarve.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22.10.2025

Laura Meriluoto vas